

2003-04-14

Dnr 511-2895-01

Länsstyrelsen**Värmland**

Miljöenheten

Johan Bohlin

BESLUT

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken (1998:808) att förklara Värmlands Säby som naturreservat. Det aktuella området avgränsas med den svarta heldragna linjen på kartan i bilaga 1, och har föreskrifter samt skötselplan enligt nedan.

Naturreservatets namn skall vara Värmlands Säby.

Syfte

Syftet med naturreservatet Värmlands Säby är att:

- bevara och vårda områdets mosaik av betade ekhagar och naturskogsartade partier med stort inslag av ädellövträd
- bibehålla det stora antalet gamla, grova och solbelysta ädellövträd samt grov död lövved i form av lågor och torrträd samt döda grenar och död ved på levande träd
- genom ovannämnda insatser bevara förutsättningarna för områdets förekomst av hotade arter
- utöka möjligheterna för allmänheten till besök i och upplevelser av det pastorala, sjönära kulturlandskapet
- bibehålla områdets värde för rastande och häckande, våtmarksanknutna fåglar

Inskränkningar och föreskrifter

För att tillgodose syftet med reservatet beslutar Länsstyrelsen med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken att följande skall gälla i reservatet.

A. Beslut med stöd av 7 kap. 5 § miljöbalken, om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden inom reservatet.

Utöver vad som annars gäller i lagar och författningar är det förbjudet att:

1. bedriva någon form av skogsbruk,
2. bedriva täkt (även vasstäkt) och annan verksamhet som förändrar områdets ytformer som att schakta, tippa, gräva, dika eller anordna upplag
3. anlägga luftledning,
4. uppföra ny byggnad, mast, antenn, ny brygga eller annan anläggning
5. bedriva markförbättringsåtgärd som kalkning eller gödsling i området,
6. bedriva jakt på andfåglar, gäss och svanar
7. låta hästar beta inom området

2003-04-14

Dnr 511-2895-01

Länsstyrelsen**Värmland**

Miljöenheten

Johan Bohlin

Punkterna A1 och A2 utgör inte hinder för skogsbruk inom skötselområde 9 eller tillfälligt upplag av virke vid Mörtskär. Punkten A2 utgör inte heller hinder för underhåll och reparation av befintliga vallar och vägar.

B. Förpliktelse med stöd av 7 kap. 6§ miljöbalken.

Ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheterna förpliktigas att tåla sådana intrång i reservatet som:

1. gränsmarkering av, vägvisning, p-plats, markerad led och information om reservatet
2. undersökningar av markslag, landskapselement, växt- och djursamhällen samt arter, enligt redovisning under rubriken dokumentation och uppföljning i till beslutet hörande skötselplan
3. skötselåtgärder i enlighet med skötselplanen
4. Naturvårdsförvaltaren har rätt att släppa på betesdjur för att uppfylla målsättningen i skötselplanen i det fall markägaren inte själv kan åstadkomma en sådan hävd av marken att målsättningarna i skötselplanen uppfylls

C. Föreskrifter med stöd av 7 kap. 30§ miljöbalken om rätten att färdas och vistas i, samt om ordningen i, reservatet (gäller även markägare och innehavare av särskild rätt).

Utöver vad som annars gäller i lagar och författningar är det förbjudet att:

1. fånga, störa eller skada däggdjur och fåglar,
2. insamla evertebrater, t ex skalbaggar och landmollusker,
3. samla in mossor, lavar och vedsvampar,
4. skada eller borttaga träd och buskar, inklusive död ved såsom lågor, torrträd och torra grenar,
5. framföra fordon annat än för jordbrukets behov
6. utan länsstyrelsens tillstånd är det förbjudet att i näringssyfte organiserat utnyttja området, samt för skolor och institutioner att regelmässigt utnyttja området för att utföra naturvetenskapliga eller andra undersökningar

Punkt C1 utgör inte hinder för utövande av jakt. Föreskriften C5 utgör inte hinder för:

- terrängtransport av fälld älg förutsatt att spårbildning ej sker. Detta förutsätter att fordon med lågt marktryck används och att lämpligt körstråk för uttransport väljs
- skogsbruksåtgärder inom skötselområde 9, eller uttransport av virke från Fålön, via Lövbottens östkant, till Mörtskär
- framförande av motorfordon på befintlig väg mellan Brödlösa, Mörtskär och Lövön

I samband med naturvetenskapliga undersökningar kan länsstyrelsen meddela undantag från ordningsföreskrifterna under C.

2003-04-14

Dnr 511-2895-01

Länsstyrelsen**Värmland**

Miljöenheten

Johan Bohlin

Ordningsföreskrifterna under C ska inte utgöra hinder för naturvårdsförvaltningen eller för den del av länsstyrelsens regionala miljöövervakning som utförs i samråd med naturvårdsförvaltningen.

Ovan angivna inskränkningar under A ska inte utgöra hinder för förvaltare att genomföra eller upphandla den skötsel som ska genomföras enligt till beslutet hörande skötselplan.

Föreskrifternas ikraftträdande

Ordningsföreskrifterna enligt 7 kap. 30 § miljöbalken träder ikraft tre veckor efter den dag författningen utkommit från trycket i länets författningssamling.

Skötsel och förvaltning

Med stöd av 3 § förordning om områdesskydd enligt miljöbalken (SFS 1998:1252) fastställer länsstyrelsen de mål och riktlinjer som framgår av den till beslutet hörande skötselplanen.

Fastställelsen omfattar inte den ekonomiska utredningen, (se bilaga 4).

BAKGRUND**Beskrivning av naturreservatet**

Djurgården, längst i norr, är en ganska flack åskulle av glaciälvialt ursprung. Vid stranden mot Kolstrandsviken finns ganska stora ytor med starräng som betats dåligt under många år. På de Geer-moränerna i området står många pampiga gammelekar bland en del gran, björk och tall som vuxit upp på senare år till följd av den dåliga beteshävd.

Söder om den stora starrängen vid Djurgården tar den förhållandevis höga och framträdande Sandholmen vid. På åskullen finns en igenvuxen hagmark med många stora ekar och lindar. Idag kan den närmast kan karakteriseras som lövblandskog med välutvecklat buskskikt och lundflora. På Sandholmens sydsluttning finns ett mindre område med 200-åriga tallar som avviker kraftigt från övriga delar av området.

Sandholmen övergår i de flacka strandängarna och låga de Geer-moränerna vid Nyland, som sträcker sig ända ned till Mörtskär. Här finns de mest välhävdade betesmarkerna med solitära ekar och spridda enbuskar. En del partier har stora, ogenomträngliga buskage av enbuskar. Fläckvis har också igenväxningen resulterat i täta bestånd av ung björk eller gran.

Vid Mörtskär finns en cirka 50-årig granplantering där spridda gamlingar av ek och lind står inklämda mellan granarna i den alltmer tätande skogen. Mörtskär begränsas mot söder av ett stråk med lövsumpskog in mot Lövöbotten. För den som på vällen tar sig över till andra sidan lövsumpskogen möter en naturskogsartad och lövdominerad blandskog med inslag av gamla ekar som alldeles tydligt vuxit upp i ett öppet, hävdad landskap. Den idag snåriga naturskogsartade blandskogen har ett mycket rikt fågelliv och en spännande kärlväxtflora.

2003-04-14

Dnr 511-2895-01

Länsstyrelsen**Värmland**

Miljöenheten

Johan Bohlin

Väster om Mörtskär finns mindre partier, som kan karakteriseras som betad ädellövskog, där endast ett mindre uttag gjorts av de skuggande träden. Till följd av betningen saknas buskskikt i stort sett helt. Väster om vägen från Brödlösa ned mot Mörtskär finns en igenvuxen betesmark med många stora ekar och lindar som under sig har en tät skog av yngre björk.

Följande naturtyper som ingår i habitatdirektivet i Natura 2000 finns representerade i området:

- *Trädklädda betesmarker av fennoskandisk typ (9070)* 33 ha
- *Boreonemoral, äldre naturliga ädellövskogar av fennoskandisk typ med rik epifytflora (9020)* 4 ha

Naturresevatet berörs av följande riksintressen:

- Riksintresse för yrkesfisket (MB 3 kap 5 §)
- Riksintresse naturvård och friluftsliv, nr. 33 (MB 3 kap 6 §)
- Riksintresse kulturmiljö, nr. 25 (MB 3 kap 6 §)
- Riksintresse Väner med öar och strandområden (MB 4 kap 1-2 §)

För områdets norra del gäller områdesbestämmelser upprättade på stadsbyggnadskontoret i Kristinehamns kommun.

Beskrivning av det omgivande landskapet

De yttre delarna av halvön söder om Värmlands Säby herrgård utgörs till stora delar rester av det kulturlandskap som tillhör gården. Här finns en växling av naturtyper såsom ädellövskogar, hagmarker, lövsumpskogar, torrängar och strandängar. Halvön ligger dessutom inom ett av Sveriges mest de Geer-moräntäta områden.

Stora delar av halvön erbjuder ett gammalt och mycket tilltalande kulturlandskap som till stor del brukas än idag. Omfattande partier utgörs av gamla hagmarker – både sådana som betas idag, och äldre igenväxande – med rena lövträdsbestånd och ofta vidkroniga gamla ekar. Under ett mestadels välutvecklat buskskikt finns en ofta artrik lundflora med inslag av sydliga arter som tandrot, myskmadra, storrams och nunneört.

På den solexponerade och djupt fårade barken på de gamla ekarna finns en mycket artrik lavflora med förekomst av flera hotade arter.

Genom sin för länet sydliga prägel med stora lövträdsbestånd, och genom rikedomerna på äldre träd och hagmarker i olika stadier av igenväxning, utgör halvön ett värdefullt område för faunan. Utöver fågelarter som mindre hackspett, stenknäck och nötkråka finns i de gamla ädellövträden många vedlevande insekter vars långsiktiga förekomst i landet bedöms som hotad.

2003-04-14

Dnr 511-2895-01

Länsstyrelsen**Värmland**

Miljöenheten

Johan Bohlin

Historik

Strax norr om reservatsområdet, på Kummelholmen, finns ett gravfält från århundradena närmast efter Kristi födelse. Redan då fanns följaktligen en mänsklig påverkan av naturen på Värmland Säby. Under medeltiden ägde sedan en omfattande nyodling rum i trakten. Katolska kyrkan blev en stor markägare genom sitt innehav av Riseberga kloster, dit Värmland Säby hörde. Redan 1216 omnämns Värmlands Säby i skrift. Efter reformationen övergår gården i dåvarande hertig Karls ägo innan han bytte bort den 1596. Så småningom utvecklades ett storjordbruk med många underlydande torp och dagsverksstugor, en struktur som än idag finns kvar i trakten. Värmlands Säby långa historia innebär att här finns ett kulturlandskap med mycket långa anor, kanske flera tusen år.

Hur lång tid reservatsområdet hävdats som betesmark med ädla lövträd är svårt att avgöra mer exakt. Många av ekarna är mer än 400 år gamla, och enligt en karta från 1689 var området redan då en hagmark med ekar och enbuskar. Sannolikt är att området under åtminstone de senaste 400-500 åren varit en relativt öppen hagmark med ekar och en del björk. Viktigt att ha i minnet är att området ursprungligen var en skärgård som först de senaste 150 åren varit ett sammanhängande fastmarksområde. En tydlig påminnelse om den tidigare skärgården är de namn som områdets olika delar bär än idag.

Inom reservatsområdet finns en kulturlämning i form av en mindre åker på Djurgården i reservatets norra del. Lämningen har beteckningen RAÄ 137 i fornminnesregistret. Härutöver finns två lämningar registrerade i Skogsvårdsstyrelsens inventering Skog & Historia. På Sandholmen finns lämningar efter en jordkula/backstuga, och öster om Nyland en husgrund efter en magasinsbyggnad. Magasinsbyggnaden motsvaras eventuellt av en byggnad som finns utsatt på Hembygdskartan från 1896. Söder om jordkulan på Sandholmen finns enligt fornminnesinventeringen odlingsrösen.

MOTIVERING**Motiv till skydd**

Inom det aktuella området på Värmlands Säby finns åtminstone 17 rödlistade skalbaggar och 15 rödlistade lavar vars vidare förekomst är beroende av gamla och grova ädellövträd med varierande grad av solexponering. Av likaledes stor betydelse är förekomsten av död ved i form av lågor, torrträd, död ved på levande träd och jätteträd med mulminnehållande håligheter. De nämnda kvaliteterna förutsätter en fortsatt hävd av hagmarkerna. För att förbättra situationen för många av arterna innehåller det föreslagna reservatet också dels sådana områden som kan restaureras till öppen hagmark, och dels sådana som ger en värdefull variation i bestandsstruktur.

Värmlands Säby uppmärksammades i de kommunala naturvårdsinventeringarna 1975 och 1985 där det fick högsta värdeklass. Reservatsområdet ingår också i riksintresset för

2003-04-14

Dnr 511-2895-01

Länsstyrelsen**Värmland**

Miljöenheten

Johan Bohlin

kulturmiljö (nr. 25) och naturvård (nr 33). De aktuella delarna av Värmlands Säby ligger inom det utpekade RAMSAR-området Kilsviken samt ingår i den nationella "Bevarandeplanen för värdefulla odlingslandskap". Värmlands Säby ligger i ett av Sveriges största och mest välkända områden med de Geer-moräner. I närheten av Värmlands Säby finns naturreservaten Nötön-Åråsviken, Inre Kilsviken och Vallholmen (O-län). Reservatsbildningen vid Värmlands Säby kompletterar och förstärker de tidigare skyddade områdena.

Det föreslagna naturreservatet har ett sjönära läge och lämpar sig väl för besökare under förutsättning att lämpliga åtgärder vidtas för att dels underlätta besök, och dels undvika störande inverkan på jordbruket.

Länsstyrelsen gör bedömningen att detta är ett mycket skyddsvärt område dels med tanke dess betydelse för biologiska helheten inom hela Åråsviken-komplexet, och dels med tanke på att en viktig del av områdets naturkvalitéer endast kan bevaras genom en fortsatt beteshävd samt undantag från skogsbruk och andra arbetsföretag som kan ha en negativ påverkan på mark, flora eller fauna.

Proportionalitetsprincipen

I reservatsbildningsprocessen ingår som en del att i alla frågor göra en vägning mellan enskilda och allmänna intressen med den utgångspunkten att det ska finnas en rimlig balans mellan de värden som ska skyddas genom förbudet/inskränkningen, och den belastning som förbudet/inskränkningen har för den enskilde. En sådan vägning sker alltid, även om den inte kommer till uttryck skriftligt. Länsstyrelsen menar att den avgränsning av reservatet som gjorts är nödvändig för att uppnå syftet med reservatet. Länsstyrelsens ställningstagande i denna del har skett med tillämpning av proportionalitetsprincipen.

ÖVRIGT**Skötsel och förvaltning**

Med stöd av 3 § förordning om områdesskydd enligt miljöbalken (SFS 1998:1252) fastställer länsstyrelsen de mål och riktlinjer som framgår av den till beslutet hörande skötselplanen.

Fastställelsen omfattar inte den ekonomiska utredningen, (se bilaga 4.1).

Ärendets handläggning

Som nämnts tidigare har områdets höga naturvärden uppmärksamrats i olika inventeringar sedan mer än 25 år tillbaka. Mindre, naturvårdande insatser har genomförts under åren i samarbete med markägaren. Initiativet till en mer långsiktig lösning för bevarande av naturvärdena inom ett större område togs av markägaren under år 2000. Markägaren och Staten har slutit avtal om intrångsersättning för markanvändningen inom reservatsområdet.

2003-04-14

Dnr 511-2895-01

Länsstyrelsen**Värmland**

Miljöenheten

Johan Bohlin

Beskrivning av reservatets gränser

Digitalt underlag finns att tillgå på Länsstyrelsens miljöenhet

Yttranden från remissinstanserna

LRF Värmland är positivt till bildande av naturreservatet. Länsstyrelsens kulturmiljöenhet har tillfört viktig information om kulturspår inom området. Henry Jansson har tillsammans med markägaren Henrik Falkenberg lämnat värdefulla synpunkter på skötseln av olika delar av området. Värmlands Ornitologiska Förening menar att all fågeljakt skall förbjudas inom reservatet, samt att fräsning bör ske inom skötselområde 4. Föreningen framför vidare att ingen strövstig, av hänsyn till fågelfaunan, bör dras genom skötselområde 6 och 9.

Synpunkter och förslag i remissvaren har i tillämpliga delar arbetats in i beslutet. Beträffande fågeljakten har denna reglerats i intrångsavtalet med markägaren, och där begränsats till svanar, gäss och andfåglar. Någon ytterligare begränsning är inte aktuell.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, miljödepartementet, se bilaga 6

Beslut i detta ärende har fattats av landshövding Kerstin Wallin. Föredragande har varit avdelningsdirektör Johan Bohlin. I den slutliga handläggningen har även deltagit chefsjurist Lars-Ove Olsson, länsfiskekonsulent Ulf Widén och länsantikvarie Göran Wettergren.

KERSTIN WALLIN

Johan Bohlin

Bilagor

1. Beslutskarta
2. Översiktskarta
3. Registeruppgifter

2003-04-14

Dnr 511-2895-01

**Länsstyrelsen
Värmland**Miljöenheten
Johan Bohlin

4. Skötselplan
5. Artlista
6. Hur man överklagar

Sändlista

Henrik Falkenberg, Värmlands Säby gård, 681 01 Kristinehamn rek + mb

Naturvårdsverket, 106 48 STOCKHOLM

Riksantikvarieämbetet, Box 5405, 114 84 STOCKHOLM

Skogsvårdsstyrelsen i Värmland-Örebro län, Box 387, 651 09 KARLSTAD

Kristinehamn kommun, Miljökontoret, 681 41 Kristinehamn

Kristinehamns kommun, 681 41 Kristinehamn

Värmlands läns Jaktvårdsförbund, Box 65, 660 60 Molkom

Lantbrukarnas Riksförbund, Länsförbundet i Värmlands län, Lillerud, 660 50 Vålberg

Naturskyddsföreningen, Länsförbundet i Värmland, Verkstadsgatan 1, 652 19 Karlstad

Wermlands Ornitologiska Förening, Älvsborgsvägen 6, 681 43 Kristinehamn

Värmlands Botaniska förening, c/o Peter Danielsson, Stöpsjöhyttans gård, 682 91 Filipstad

Sällskapet för Naturskydd, c/o Christina Brunsell, Lisas Höjd 36, 681 43 Kristinehamn

Mats Johansson, Kungsgårdsvägen 24, 681 43 Kristinehamn

Ola Arheimer, Magasinsvägen 56, 681 43 Kristinehamn

Thomas Landgren, Åsgatan 6, 547 31 Gullspång

Henry Jansson, Knapptadsvägen 15, 653 42 Karlstad

PLAN

KME

Lantbruk- och Fiskeenh.